

Obsah

Seznam biblických zkratek	15
Předmluva	17
Část I – ÚVOD DO PRÁVNÍHO A NEPRÁVNÍHO NORMATIVNÍHO MYŠLENÍ	
1. kapitola – Několik poznámek k postmoderním státoprávním otázkám a globální bezpečnosti	23
1.1 První poznámka (oběti globalizace)	23
1.2 Druhá poznámka (oběti náboženské)	24
1.3 Třetí poznámka (válečné oběti)	25
1.4 Negativní liberální doktrína (problém legality a morality)	26
1.5 Strukturální krize liberálně demokratického kapitalismu: jde jen o dočasnou finanční (ekonomickou) nahodilost či o systémovou krizi? ..	27
1.6 Zásadní postmoderní otázky v právovědě a státovědě v „postmoderní éře“ ..	30
1.7 Stručná poznámka: bezpečnostní doktrína České republiky a bezpečnostní věda v České republice a na Slovensku	31
1.8 Dva posuny v postmoderních problémech lidských práv a globální bezpečnosti v právní vědě	32
1.9 Memorandum	32
2. kapitola – Předmět a struktura právní vědy	33
2.1 Právní věda	33
2.2 Fenomén práva	34
2.3 Objektivní právo	36
2.4 Klasifikace recentního objektivního práva	38
2.5 Subjektivní právo	39
2.6 Pozitivní a historické právo	41
2.7 Přirozené právo (Ius Naturale)	42
2.8 Základní právo jako subjektivní přirozené právo člověka	44
2.9 Právo a svoboda	44
2.10 Základní norma	45
2.11 Právo a trest. Teorie odplaty a teorie prevence	47
2.11.1 Vina zasluhuje trest	49
2.11.2 Nemoc vyžaduje léčení	49
2.11.3 Právní moralismus	50
2.12 Právo a spravedlnost	52
2.12.1 Co mu patří	53
2.12.2 Spravedlnost právní a morální	54
2.12.3 Radbruchova teze (metanorma)	55
2.12.4 Sociální spravedlnost a nespravedlnost	56
2.13 EXKURS č. 1: Spravedlnost	57
2.14 Právo heteronomní a autonomní, kogentní a dispozitivní	58
2.15 Společenská působnost (funkce) práva	58
2.16 Právo na bezpečnost (osobní bezpečí) jako součást právní jistoty	59

2.16.1	Právo na osobní bezpečí	60
2.16.2	Vnitřní bezpečnost	60

3.	kapitola – Právní a neprávní normativní systémy	61
3.1	Normativní systém	63
3.1.1	Neprávní normativní systém	63
3.2	Morální systém, systém morálních norem a hodnot	64
3.2.1	Morálka jako normativní a hodnotící systém	66
3.2.2	Právo jako minimum morálky	67
3.2.3	Morální paradox a právní axiologie	67
3.3	Normy náboženské	68
3.3.1	Schrödingerova Kočka a Einsteinovo „Bůh nehraje v kostky“	73
3.3.2	Katechismus římskokatolické církve	73
3.3.3	Sedm hlavních hříchů	74
3.3.4	Nové hříchy	74
3.4	EXKURS č. 2: Desatero přikázání	78
3.5	EXKURS č. 3: Kázání na hoře	79
3.6	EXKURS č. 4: 16. a 3. zpěv Bhagavadgity	79
3.7	EXKURS č. 5: Korán	80
3.8	Normy politické a normy mediokracie	83
3.9	Technické normy se sociálním dopadem	84
3.9.1	Dresscode	85
3.10	Pravidla slušného chování a pravidla občanského soužití, sousedské vztahy	86
3.11	Některá další neprávní pravidla či systémy	88
4.	kapitola – Základní práva	90
4.1	Základní lidská práva a svobody: právní i mimoprávní fenomén	90
4.1.1	Univerzálnost základních práv a svobod	91
4.1.2	Mezinárodní a evropské smlouvy jako pramen základních práv	94
4.2	Terminologie základních práv	95
4.3	Základní právo jako subjektivní přirozené právo člověka	96
4.4	Klasifikace základních práv a svobod	97
4.4.1	Klasifikace práv a svobod podle „generací“	97
4.4.2	Klasifikace podle statusu	99
4.4.3	Klasifikace podle pramenů a „změnitelnosti“	100
4.4.4	Klasifikace podle možností omezení zákonem	100
4.4.5	Další klasifikace	100
4.5	Struktura Listiny základních práv a svobod	101
4.6	Svoboda, rovnost v důstojnosti a rovnost v právech (rovnoprávnost)	101
4.6.1	Zákaz diskriminace	105
4.6.2	Další ustanovení o rovnosti	107
4.6.3	Nezadatelnost, nezczizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod	107
4.7	Ideologická a náboženská neutralita státu	108
4.8	Sebeomezení státní moci (Secundum et intra legem)	109

4.9	Výhrada zákona při ukládání povinností a mezi základních práv a svobod (čl. 4 Listiny).....	109
4.10	Povinnosti v Listině o zákonech.....	110
5.	kapitola – Vývoj právního myšlení.....	114
5.1	Teorie přirozeného práva.....	114
5.1.1	Ius divinum, ius nature.....	114
5.1.2	Racionalistický jusnaturalismus.....	115
5.2	EXKURS č. 6: Koncepce jusnaturalismu.....	116
5.3	Právní pozitivismus.....	119
5.3.1	Francouzský, rakouský, německý a anglický právní pozitivismus ...	120
5.3.2	Neopozitivismus.....	123
5.3.3	Normativní teorie (ryzí právní nauka).....	123
5.4	Sociologické právní koncepce.....	125
5.4.1	Rakouská a německá sociologická škola.....	125
5.4.2	Zájmová jurisprudenc a škola volného práva.....	126
5.4.3	Americký pragmatismus.....	126
5.5	Psychologické právní koncepce.....	128
6.	kapitola – Systém a prameny práva.....	130
6.1	Česko-Slovenský právní dualismus.....	130
6.2	Pojem systém práva a jeho několikery význam.....	130
6.3	Jednota a diferencovanost systému práva.....	131
6.4	Klasifikační kritéria systému práva.....	131
6.5	Klasifikace systému práva v širším smyslu.....	131
6.5.1	Právo veřejné a soukromé.....	131
6.5.2	Právo hmotné a procesní.....	133
6.5.3	Právo vnitrostátní, mezinárodní právo veřejné, evropské právo.....	133
6.5.4	Právo konfesní a kanonické.....	134
6.6	Klasifikace systému práva v České republice v užším smyslu.....	134
6.7	Prameny (formy) práva.....	135
6.7.1	Pramen práva ve formálním smyslu.....	135
6.8	Druhy vnějších forem práva.....	135
6.8.1	Druhy pramenů práva.....	135
6.8.2	Právní kultury.....	139
6.9	Prameny českého práva.....	139
6.9.1	Požadavky legality při tvorbě českého práva.....	139
6.9.2	Některé klasifikační přístupy.....	140
6.9.3	Nálezy Ústavního soudu ČR.....	141
6.10	Normativní interní instrukce.....	142
7.	kapitola – Právní normy.....	147
7.1	Pojem a znaky právní normy.....	148
7.2	Struktura právní normy.....	149
7.2.1	Právní norma má podobu podmíněné věty (implikace).....	149
7.2.2	Klasifikace hypotéz, dispozic a sankcí právních norem.....	150
7.3	Druhy právních norem.....	151
7.4	Působnost právních norem.....	153

7.4.1	Úvod	153
7.4.2	Časová působnost právních norem	153
7.4.2.1	Platnost právní normy	153
7.4.2.2	Účinnost právní normy	155
7.4.2.3	Legisvakanční lhůta	156
7.4.2.4	Zánik platnosti a účinnosti právní normy	156
7.4.2.5	Zpětná působnost právní normy	158
7.4.3	Věcná působnost právních norem	160
7.4.4	Prostorová působnost právní normy	160
7.4.5	Osobní působnost právní normy	160
7.4.6	Problematika efektivnosti právní normy a obsoletní normy	161

8. kapitola – Realizace právních norem 163

8.1	Pojem a formy realizace právních norem	163
8.1.1	Prosté využití oprávnění a dodržení právní povinnosti („chování po právu“ bez vzniku právního vztahu)	163
8.1.2	Právní vztahy	164
8.1.3	Aplikace právních norem	164
8.1.4	Právní odpovědnost	165
8.2	Právní vztahy	165
8.2.1	Právní skutečnosti	166
8.2.1.1	Právní jednání	166
8.2.1.2	Protiprávní jednání (delikt)	169
8.2.1.3	Právní událost	170
8.2.1.4	Protiprávní stav	172
8.2.2	Subjekty právního vztahu; problematika právní subjektivity	173
8.2.2.1	Způsobilost k právům a povinnostem (právní osobnost)	173
8.2.2.2	Způsobilost k úkonům (jednání). Svěprávnost	174
8.2.2.3	Právnícké osoby	175
8.2.3	Objekty právního vztahu	176
8.2.4	Obsah právního vztahu	177
8.2.4.1	Subjektivní právo (oprávnění)	177
8.2.4.2	Subjektivní povinnost	178
8.2.5	Druhy právních vztahů	178
8.3	Aplikace právních norem	179
8.3.1	Zjištění skutkového stavu (quaestiones facti)	182
8.3.2	Ověření právní normy, její interpretace a subsumace	183
8.3.3	Přijetí a zveřejnění rozhodnutí	184
8.4	Právní odpovědnost	185
8.4.1	Pojem právní odpovědnost	186
8.4.2	Koncepce právní odpovědnosti	186
8.4.3	Právní následky porušení právní povinnosti	187
8.4.4	Klasifikace právní odpovědnosti	187
8.4.5	Prvky zaviněného porušení právní povinnosti	187
8.4.6	Subjektivní a objektivní právní odpovědnost	188

9. kapitola – Interpretace právních norem	190
9.1 Význam interpretace	191
9.2 Metody interpretace	192
9.2.1 Jazykový výklad	193
9.2.2 Logický výklad	194
9.2.3 Systematický výklad	195
9.2.4 Historický výklad	196
9.2.5 Teleologický výklad	196
9.3 Subjekty interpretace	197
9.3.1 Legální výklad	198
9.3.2 Výklad ústavního soudu	198
9.3.3 Výklad vyšších soudů (judikatura)	198
9.3.4 Výklad orgánů aplikujících právo	199
9.3.5 Interní výklad	199
9.3.6 Doktrinální výklad	199
10. kapitola – Právní vědomí, právní principy, právní latina	200
10.1 Úvod do problematiky	200
10.2 Pojem právní vědomí	200
10.3 Obsah právního vědomí a jeho předmět	201
10.4 Druhy právního vědomí	202
10.5 Struktura individuálního právního vědomí	203
10.5.1 Kognitivní stránka individuálního právního vědomí	203
10.5.2 Hodnotící stránka individuálního právního vědomí (axiologický aspekt)	203
10.5.3 Rozhodovací (volní, behaviorální) stránka individuálního právního vědomí	204
10.6 Vztah znalosti právní normy k vnitřní akceptaci právní normy a k vnějšímu jednání podle právní normy	204
10.7 Některá obecná pravidla právní, právní principy	205
10.8 Metanormativní části právního systému a právní principy	207
11. kapitola – Právní kultury, právní civilizace a právní geografie	210
11.1 Vymezení pojmů	210
11.2 Právní komparatistika	211
11.3 Třídění právních kultur a velkých právních systémů (okruhů)	212
11.4 Právní geografie	214
11.5 Právo Evropské unie	215
11.6 K právní kultuře kontinentální	216
11.7 K právní kultuře angloamerické	217
11.7.1 Právo anglické	217
11.7.2 Právo USA	218
11.8 Islámský právní systém (islámská právní kultura)	219
11.9 Problém omezení náboženských symbolů ve veřejném prostoru	220
11.10 Akulturace, recepce práva a Clash of Civilizations	221
11.11 EXKURS č. 10: Clash of Civilizations	221

Část 2 – VSTUP DO STÁTOVĚDNÍ PROBLEMATIKY

1. kapitola – Stát a pojmové znaky státu	227
1.1 Historické konsekvence vládnutí a řízení společnosti.	229
1.2 Původ (podstata) státu.	232
1.3 EXKURS č. 1: „Věčné myšlenky“ o válce.	234
1.4 Znaky státu	237
2. kapitola – První znak státu: státní moc	240
2.1 Státní moc	240
2.2 Legitimita a legalita státní moci	242
2.3 EXKURS č. 2: Legitimita státní moci a její suverenita	243
2.4 Státní suverenita	250
2.4.1 Druhy suverenity	250
2.4.2 Limitovaná suverenita	251
2.4.3 Velmocenská suverenita.	251
2.4.4 Jaderný klub.	252
2.4.5 Omezená suverenita	253
2.5 Specifická míra suverenity státu	254
2.5.1 Absence atributů moderního státu.	255
2.5.2 Rizikové a stabilní státy	256
2.6 Jádru státnosti – Hlavní město	258
2.6.1 Hlavní města a tradiční pojetí středu světa.	259
2.6.2 Rozdělená města	260
2.7 Tak trochu pokus o prognózu (futurologie ve státovědě).	260
2.8 Státní symboly a státní symbolika	262
2.9 EXKURS č. 3: Klasifikace státních idejí podle státně symbolických forem	263
2.10 Státní symboly České republiky	276
2.10.1 Velký a malý státní znak	276
2.10.1.1 Historický (heraldický) pohled na státní znak.	276
2.10.2 Státní barvy	278
2.10.3 Česká národní a státní vlajka	278
2.10.3.1 Vlajka prezidenta republiky	279
2.10.4 Státní pečeť	279
2.10.5 Státní hymna	279
2.10.6 Další zákonné a neoficiální formy symbolizující Českou republiku	280
2.10.6.1 Státní vyznamenání	280
2.10.6.2 Svátkové právo	281
2.10.6.3 Český jazyk	283
2.10.6.4 Pokřik (heslo) na vlajce prezidenta republiky	283
2.10.6.5 Česká republika.	283
2.10.6.6 České korunovační klenoty.	284
2.10.6.7 Vojenský znak, národní rozlišovací znak, znak Hradní stráže a uniformy strážníků	284
2.10.6.8 Námořní (vojenská) vlajka	285

2.10.7	Užívání a ochrana státních symbolů	285
2.11	Další symbolické formy v České republice	286
2.11.1	Krajské a městské vlajky a znaky	286
2.11.2	Romská vlajka	290
2.11.3	Kuriozity	290
2.11.4	Poštovní známky tzv. známkových zemí	290
2.12	Evropská symbolika	291
3.	kapitola – Druhý znak státu: Výběr daní a státní měna.	293
3.1	Daně, státní měna	294
3.2	Česká národní banka (Hlava šestá Ústavy ČR)	295
3.3	Evropská měnová unie (EMU)	297
3.4	Proces centralizace peněz: Státy se společnou měnou	298
3.4.1	Další měnové unie (mimo Evropské měnové unie – eurozóny)	299
3.5	Přehled evropských měn	299
3.6	Měnová dominance ve světovém obchodě od roku 1450 a důvody její změny	306
3.7	Zlaté rezervy (2015)	306
3.8	Korupce: souběžný, subsidiární, negativní a neetický jev související s druhým znakem státu	307
3.8.1	Míra korupce na světě	309
3.8.2	Symptomy korupční symbiózy elit	313
4.	kapitola – Třetí znak státu: státní území (státní hranice)	315
4.1	Státní hranice	315
4.2	Klasifikace státních hranic	317
4.2.1	Hranice propustné, částečně propustné a nepropustné (dle pohraničního režimu)	321
4.3	Hraniční spory	322
4.3.1	Životní prostor	323
4.4	EXKURS č. 4: Východní orientace	323
4.5	Velikost, poloha a tvar státního území	324
4.5.1	Velikost státního území a časová pásma	327
4.5.2	Státní hranice rozdělující města	327
4.5.3	Teritoriální expanze námořních velmocí na světových oceánech ...	327
4.6	Státní hranice České republiky	328
4.6.1	Kontinuita s historickými hranicemi	328
4.6.2	Odstoupení Sudet: hraniční diskontinuita v novodobé historii	329
4.6.3	Územní nároky československé v českém úseku státních hranic po 2. světové válce	329
4.6.4	Ústavní normy vymezující státní hranice	330
4.6.5	Česko-slovenská státní hranice	330
4.6.6	Délka státních hranic	331
4.6.7	Hraniční vodní toky	331
4.6.8	Peážní tratě Českých drah	331

5. kapitola – Čtvrtý znak státu: státní občanství, státní národ (princip personality)	332
5.1 Státní občanství	332
5.2 EXKURS č. 5: Státní občanství, státní národ (princip personality)	334
5.3 Státní občanství České republiky. Cizinecký režim	339
6. kapitola – Pátý (subsidiární) znak státu: uznání státu mezinárodním společenstvím	340
6.1 Deklaratorní či konstitutivní účinky?	340
6.1.1 Montevidejská úmluva z 26. 12. 1933	340
6.2 Současná realita	341
7. kapitola – Vznik (zánik) a kontinuita státu	343
7.1 Vznik státu	343
7.2 EXKURS č. 6: Dekolonizace Afriky	345
7.3 EXKURS č. 7: Vznik států po dekadách od roku 1920	346
7.4 EXKURS č. 8: Vyhlášení nezávislosti (bez Afriky) od 1. světové války ..	347
7.5 Další, ryze specifické důvody vzniku státu	348
7.5.1 Jeden národ ve dvou či více státních útvarech	349
7.5.2 Rozdělené historické země	350
7.6 Zánik státu	351
7.7 Kontinuita státu	352
7.7.1 Japonské císařství je kontinuálně „nejstarší stát“	352
8. kapitola – Státní formy	355
8.1 Forma státu	355
8.2 Forma vlády	355
8.3 Demokracie a nondemokracie	356
8.4 Kontinuita a diskontinuita obsahu vesternalistických pojmu forem vlády	360
8.5 Monarchie, republika a jejich klasifikace	366
8.6 EXKURS č. 9: Složení parlamentů vybraných států	368
8.7 EXKURS č. 10: Evropský parlament – počet křesel do roku 2014	369
8.8 Formy vlády v globálním pohledu	370
8.8.1 Monarchie	370
8.8.2 Republiky	372
8.8.3 Další klasifikace	373
9. kapitola – Učlenění státu ve státoprávním, národnostním a religiozním aspektu	375
9.1 Učlenění státu	375
9.2 Unitární státy s nižšími správními jednotkami	376
9.3 Charakteristické znaky unitárního státu	378
9.4 Unitární státy s autonomními útvary	380
9.5 Federace	385
9.6 Přehled některých typických federací ve světě	387
9.7 Konfederace	393
9.8 Reálná unie	394

9.9	EXKURS č. 11: Rakousko-Uhersko	394
9.10	Moderní unie	395
9.11	EXKURS č. 12: Členské země Commonwealthu	395
9.12	Personální unie	396
9.13	Homogenita (unitarita) států podle nacionálních, rasových a kulturních oblastí	396
9.13.1	Národy, státní národy a nacionalismus	396
9.13.2	Národy a národní státy	398
9.13.3	Nacionalismus a separatistická hnutí ve světě	399
9.13.4	UNPO	400
9.13.5	Polovina jazyků do konce století zanikne	401
9.13.6	Vznik nových jazyků a zavádění úředních jazyků v mnohonárodních státech	402
9.13.7	Nejrozšířenější a obchodní (dopravní) jazyky	402
9.13.8	Dvanáct systémů písma	403
9.13.9	Jazyková gramotnost Evropanů	403
9.13.10	Multikulturní výchova a evropské kulturní oblasti	404
9.14	Religiozní homogenita států (státy nábožensky celistvé či nestejnorodé), sekularismus a státní náboženství	404
9.14.1	Náboženská literatura	405
9.14.2	Tři miliardy křesťanů a muslimů tvoří polovinu lidské populace	406
9.14.3	Každoročně se 2 miliony muslimů a každých 12 let přes 30 milionů hinduistů dají do pohybu	407
9.14.3.1	Existuje 104 „křesťanských“ a 50 „islámských“ států	407
9.14.3.2	Klasifikace islámské civilizace podle vztahu státu k islámu (dle ústavně definované role náboženství)	408
9.14.4	Propast mezi západním sekulárním světem („civil religion“) a světem tradičních náboženství, zvláště kulturou islámu	409
9.14.5	Pluralizace náboženství v informační společnosti	409
9.14.6	Vznik nových sekt a náboženských směrů na Západě	410
9.14.7	Klíčovým problémem katolické církve nebude sekularizace a ateismus, ale schopnost se modernizovat	411
9.14.8	Vztahy katolické církve k okolní realitě	411
9.15	Integrační seskupení států s nadstátními orgány s delegovanou suverenitou, aliance a další paralelní formy	412
9.15.1	Neexistuje funkční a všeobecně přijímaná instituce globálního řízení	413
9.15.2	Boj o vládu nad světem: vlády ztrácejí legitimitu a nevládní organizace nikdy žádnou neměly	414
9.15.3	Končí růst počtu suverénních států (na konci postvestfálského období), klesá počet mocností, postupuje vojensko-politická a ekonomická integrace	415
9.15.4	Mezinárodní organizace a ekonomická a vojensko-politická integrační seskupení	417
9.15.5	Rada bezpečnosti OSN	418

9.15.6	Je reálné rozšíření Rady bezpečnosti OSN?	418
9.15.7	Typické příklady regionálních mezinárodních organizací	419
9.15.8	Společenství svrchovaných republik Ruska a Běloruska, Společenství nezávislých států.....	422
9.16	Státní formy Československého státu	422
10. kapitola – Státní režim jako ústavní a zákonné metody realizace státní moci.....		424
10.1	Státní režim	425
10.1.1	Liberální státní režim	426
10.2	Problémy státního režimu v současné době	427
10.2.1	Trest smrti a popravy ve světě a v Československu.....	428
10.2.2	Vězeňská hustota	429
11. kapitola – Právní stát		432
11.1	Právní stát (Rechtsstaat, l'état de droit). Doktrína Rule of Law	434
11.2	EXKURS č. 13: Vznik koncepce právního státu	435
11.3	Záruky legality a právní stát	438
11.4	Principy (znaky) právního státu.....	438
Summary		441
Literatura		442
O autorovi		453
Jmenný rejstřík		455
Věcný rejstřík.....		469